

TRİYAJ UYGULAMALARINDA ETİK İKİLEMLER

Yrd.Doç.Dr.Ali EKŞİ

1. MIDDLE EAST DISASTER AND PRE-HOSPITAL MANAGEMENT CONGRESS

8-11 OCTOBER 2017
ISTANBUL

- Disaster Medicine • Disaster Nursing • Terrorist Attacks • Migration and Humanitarian Aid
- Disaster Drills • Exercise in Animation • Disasters and Information • Disasters and Ethics
- Camp Management in Disasters • Current Issues in Medical Ward • Identification and Ethics in Disasters
- Disaster Law • Disasters and Public Health • Cyber Attackers • CBRN and Mass Protection
- Prehospital Medical Care • Disaster Logistics • Disasters and Local Governments

www.meadem17.com

The Green Park Fethiye Hotel
& Convention Center

This congress is organized BY THE TURKISH RED CRESCENT • THE EPAT • THE ACAT

Sunumun Amacı

- Afet yönetiminde triyaj uygulamaları, müdahalenin etkinliğini arttırmak adına son yıllarda sıkça tartışma konusu olmaktadır.
- Etkin afet yönetiminde birçok farklı değişkenle birlikte, triyaj uygulamalarında etik ikilemlerin etkisi önemli bir tartışma konusudur.
- Bu sunumda, etik ikilemlerin afet triyajında etkinlik üzerine etkisi tartışılacaktır.

Afet Triyajı (1)

- Afetlerde ölümlerin önemli bir kısmı, müdahale kapasitesinin en yetersiz olduğu ilk 20 dakika içinde oluşmaktadır.
- Bu ilk 20 dakikada hayat kurtarıcı müdahaleye ihtiyacı olan yaralıların zamanında tespit edilebilmesi ve zamanında acil yardım ulaştırılabilmesi, mortalite ile doğrudan ilişkilidir.
- Çok sayıda yaralının olduğu afetlerde müdahale kapasitesinde ki eksiklikler bir tarafa, aynı anda tüm yaralılara müdahale edebilmek de mümkün değildir.

Afet Triyajı (2)

- Eldeki yetersiz müdahale kaynaklarının en fazla sayıda yaralının, en fazla iyiliği için kullanılması gerekir.
- Triyaj uygulamalarının ana hedeflerinden birisi de yaralıların öncelik sırasının belirlenmesi ile birlikte, yaralılar için gerekli olan hayat kurtarıcı kritik müdahalelerin belirlenmesidir.

Dikkat Edilmesi Gerekenler (1)

- Öncelikli amaç, yaşamı tehdit altında olan ve müdahale edilmediğinde prognozu kötüleşebilecek olan yaralıların tespit edilmesi olmalıdır.
- Triyaj uygulamasını mümkünse en deneyimli sağlık personeli yönetmelidir.
- Triyaj ekibinde mümkünse triyaj eğitimi almış bir doktor yer almalıdır.

Dikkat Edilmesi Gerekenler (2)

- Herhangi bir yaralı için acil tıbbi müdahaleye ek zaman harcamadan önce, tüm yaralıların değerlendirildiğinden emin olunmalıdır.
- Tüm yaralılar değerlendirilmeden triyaj bitirilmemelidir.

Dikkat Edilmesi Gerekenler (3)

- Kaynaklar öncelikle yaşama şansı daha yüksek olanlar için kullanılmalıdır.
- Eldeki mevcut kaynaklar ile acil yardıma ihtiyacı olanlar arasında bir denge oluşturulmalıdır.

Kapasite-Müdahale Dengesi

- Afet triyajının en önemli farkı, eldeki kıt kaynak ile çok sayıda hayat kurtarabilmek adına “**mevcut eldeki kaynak durumu ile yaşama şansı daha yüksek olan yaralılara müdahale dengesinin**” kurulmasıdır.
- Bunun için yaralının aciliyet durumu ile birlikte, hayatta kalma şansı da değerlendirilmelidir.
- Kıt imkanlardan dolayı, kaynak ve müdahale dengesi kurulurken; bazen yaşama şansı daha az olanlara müdahale önceliği verilmez.
- Bu durum birçok sağlık personelinde etik kaygı oluşturabilir.
- Rutin acil sağlık olguları içerisinde solunumu durmuş bir kazazedeye saatlerce resüsitasyon yapabilecek bir özveri ile yetiştirilmiş sağlık personeli, kitlesel olaylarda solunumu durmuş birini ölü kabul etmesi, çoğu zaman zor olabilir.
- Bu, büyük kitlesel olaylarda mortaliteyi azaltmak için gereklidir

Afet Triyajında Etik İkilemler (1)

- Doğrudan yaşam hakkı ile bağlantılı olan, kıt kaynakların dağıtımının eşitlikçi uygulamalarla yapılması, çoğu zaman başka hak mahrumiyetleri oluşturabilmektedir.
- Triyaj uygulamalarının temeli, eşitlikçi olmayan uygulamalarla adaleti sağlamak üzerine kurgulanmıştır.

Afet Triyajında Etik İkilemler (2)

- Afet anlarında umutsuz vakalara müdahale edilmemesi,
 - Özellikle, sağlık eğitimi almamış yöneticilerde ve toplumda daha fazla etki yaratabilir.
 - Genel değerlendirme de tüm bireylerin kamu hizmetlerinden eşit yararlanması gerektiği ilkesi ile ikilem yaşamalarına neden olabilir
 - ve uygulama bir insanın ölümüne terk edilmesi olarak anlaşılabilir.

Afet Triyajında Etik İkilemler (3)

- Triyaj protokollerinin temel prensibi, bazı hastalara öncelikli müdahale için bazılarının daha uzun süre acil sağlık hizmeti beklemesidir.
- Triyaj protokolleri, eldeki kaynaklarla mümkün olduğunca çok hastaya, en fazla iyiliği yapmayı amaçlar.
- Türkiye’de müdahale organizasyonlarında kullanılması için belirlenmiş olan bir triyaj protokolü (START, SALT, SAVE vs) bulunmamaktadır.
- Hem protokollerin katı kuralları hem de yasal belirsizlikler müdahale personeline etik ikilemler oluşturabilir.

Afet Triyajında Etik İkilemler (4)

- Son yıllarda yapılan çalışmalarda, aşırı triyaj uygulamalarının yaygın olduğunu gösteriyor,
 - Özellikle Sarı-Kırmızı arasında,
 - Literatürde aşırı triyaj uygulaması olarak tanımlanan bu durum, müdahalenin etkinliği önemli derecede etkileyebilir ve mortaliteyi arttırabilir.

Afet Triyajında Etik İkilemler

ÖZET

- Son yıllarda ki çalışmalarda katılımcıların, triyaj ile ilgili en fazla yaşamış oldukları etik ikilemler,
 - “kaynakların kısıtlı olması nedeniyle bazı yaralıların uzun süre acil tıbbi yardım beklmeleri”,
 - “triyaj uygulamaları sırasında resüsitasyon kısıtlamaları”,
 - “triyaj protokollerinin her hastanın değerlendirilmesi için harcanması gereken zamanı kısıtlamaları”,

Afet Triyajında Etik İkilemler

Ne Yapmalı? (1)

- Triyaj uygulamasının, bu konuda eğitim almış, en eğitimli ve deneyimli personel tarafından uygulanması gerekir.
- Hastane öncesi acil sağlık personelinin triyaj uygulamalarında, triyaj protokollerine bağlı kalması ve mümkün olduğunca bilimsel olarak doğruluğu kanıtlanmış bilgileri kullanması gerekir.
- Alınan kararlar mutlaka yazılı olarak raporlanmalı ve acil yardım beklemekte olan hastalara, bekleme gerekçeleri anlatılmalıdır.

Afet Triyajında Etik İkilemler

Ne Yapmalı? (2)

- Koşullar ne olursa olsun acil sağlık personeli yaşadığı etik ikilemlerde öncelikle yasal düzenlemeleri referans almalıdır.
- Lakin yasal düzenlemelerin önemli bir kısmı olağan dönemler için oluşturulmuştur ve yasal düzenlemeler, afet anlarının çelişkili durumlarına çoğu zaman yanıt veremeyebilir.
- Bazen de tam tersi ikilem ve belirsizliklerin bizzat kaynağı yasalar olabilir, çeşitli yasalar ya da yönetmelik ve yönergeler birbiri ile çelişir ya da mevzuattaki hükmün o an ki olay için uygulanması, başlı başına etik sorunlar oluşturabilir.

Afet Triyajında Etik İkilemler Ne Yapmalı? (3)

- Mesleki etik ilkeler, yasal düzenlemelere göre daha evrensel bir içeriğe sahiptir.
- Etik ilkelerin evrenselliği, acil sağlık personelinin yaşadığı ikilemlerde çoğu zaman yol göstericidir.

Afet Triyajında Etik İkilemler

Ne Yapmalı? (4)

- Afetlere yönelik etik ilkelerin oluşturulması?
 - Olağan dışı anların özel koşulları olabilir.
 - Afetlere yönelik etik ilkelerde tartışılabilir.
 - Ancak öncelik, olağan dönemlerde ki etik ilkelerin olağan dışı koşullarda da uygulanabilirliğini sağlamak gerekir.
 - Olağanda iyi işlemeyen bir şey olağandışı koşullarda hiç işlemez.
 - Olağandışı koşullar suiistimalleri arttırabilir, etik ilkeleri ikinci plana itebilir.

Afet Triyajında Etik İkilemler

Ne Yapmalı? (5)

- Yasal Düzenlemeler;
 - Kıt kaynak kullanımı,
 - Resüsitasyon kısıtlamaları,
 - Triyaj protokolleri mevzuatta ve planlarda tanımlanmış değil,
- Mevzuattaki ve planlardaki eksiklikler, müdahale etkinliği düşünülerek tamamlanmalı.

Sonuç

- Özellikle hastane öncesi acil sağlık personelinin kitlesel olaylarla karşılaşma durumu çok nadir.
 - Eğitim,
 - Tatbikatlar,
 - Yasal dayanakların oluşturulması.

TEŞEKKÜR EDERİM

- a_eksi@yahoo.com